

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง "ผลกระทบจากโครงการพัฒนาต่อชุมชนชาวนาไทยอีสาน" นี้ มีจุดประสงค์เพื่อต้องการพิจารณาว่ากระบวนการพัฒนาเป็นเช่นไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ส่วนผลกระทบที่มีต่อชุมชนชาวนาไทย ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยอยู่ในสนามสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง รวมทั้งได้ค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องด้วย

ผลการศึกษานพบว่า โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนเปลี่ยนไป กล่าวคือ แต่ดั้งเดิมชาวบ้านประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม วิธีการผลิตเป็นแบบยังชีพ แต่หลังจากมีโครงการพัฒนา ชาวบ้านได้เปลี่ยนอาชีพมาเป็นกรรมกรชาวแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเกือบครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมด วิธีการผลิตก็เปลี่ยนมาเป็นแบบการค้ามากขึ้น เศรษฐกิจมวลรวมของชุมชนเติบโต รายได้ต่อหัวและต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น แต่การกระจายรายได้ไม่มีความเป็นธรรม ชาวบ้านยากจนไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาอย่างทั่วถึง และหลังมีโครงการพัฒนาในชุมชน ทำให้ชาวบ้านเกิดการทะเลาะขัดแย้งแตกแยกกัน แรงงานภาคเกษตรขาดแคลน วัฒนธรรมความเชื่อเพื่อแบ่งปันในองหยาไป ชาวบ้านถูกรอบจําด้วยอุมการณับริโภคนิยม และอุมการณัอำนาจจากภายนอก ผ่านทางถนนหนทาง สื่อมวลชน โดยเฉพาะโทรทัศน์และวิทยุและภาพยนตร์ และผ่านทางโครงการพัฒนา ทูนิยม ระบบตลาด สินค้าและวัฒนธรรมเมือง และต่างประเทศแพร่ ระบาดครอบงำชาวบ้าน ขณะที่วัฒนธรรมพื้นบ้านเสื่อมสลายลงตามลำดับ ชุมชนไม่อยู่ใน ภาวะหนึ่งตนเองได้

ทางด้านครอบครัวมีการแต่งงานกันด้วยความรักและกับคนภายนอกชุมชนมากขึ้น บทบาทของครอบครัวลดลงเหลือแต่การให้กำเนิดและเลี้ยงดู ครอบครัวเริ่มแตกสลาย มากขึ้นตามลำดับ การรักษาพยาบาลด้วยวิธีการพื้นบ้านยังดำรงอยู่ขณะที่มีการรักษาด้วย การแพทย์แผนใหม่มากขึ้นกว่าเดิม หญิงวัยเจริญพันธุ์รู้จักการคุมกำเนิด ชาวบ้านเห็น ความสำคัญของศาสนาน้อยลง ชนรุ่นใหม่เริ่มเห็นห่างจากศาสนาโดยหันไปยึดค่านิยมทาง วัตถุแทน

ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในหมู่บ้าน รวมทั้งชาวบ้านและครูในโรงเรียนถูกครอบงำทางด้านอำนาจจากเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนา ทำให้ขาดอิสระ ไร้อำนาจตัดสินใจ ต้องฟังคำสั่งและปฏิบัติตามเท่านั้นโดยเฉพาะเรื่องการพัฒนา

ทางด้านกระบวนการพัฒนานั้นพบว่า โครงการพัฒนาทุกอย่างถูกกำหนดไปจากเบื้องบน ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เป็นแต่ชายแรงงานปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเท่านั้น ททรัพยากรสนับสนุนการพัฒนาด่วนแต่อยู่นอกชุมชน ทำให้โครงการพัฒนาต้องพึ่งพาภายนอก พึ่งตัวเองไม่ค่อยได้ และลงทุนสูง ผลการดำเนินงานโดยภาพรวมและระยะยาวแล้วมีผลเสียมากกว่าผลดี ลักษณะการพัฒนายังเป็นแบบตั้งคัมลงเคราะห์ ส่วนแนวคิดทางการพัฒนานั้นยึดแนวคิดพัฒนาการเศรษฐกิจ